

A varázsló feltámad

Csáth Géza (Szabadka, 1887. február 13. – Kelebia és Szabadka közelében, 1919. szeptember 11.) emlékének

Megfakult fotók, a múltó idő ablakait megnyitó albumok, karakteres kézírással levélpapírra vetett események, kottagyűjtemények, kinyomtatott zenekritikák, felkorbácsolt, vad érzelmek, abszurd társak, vélt betegségek és kábítószeres tévképzetek, a hozzátartozók látott, de meg nem értett könnyei, fecskendők és tűk. Az 1908-as bemutatkozó novelláskötet, *A varázsló kertje* dedikált példánya. A Petőfi Irodalmi Múzeum Csáth Géza halálának 100. évfordulójára rendezett kamarakiállítás hátborzongatóan kísérteties és mégis otthonos nekem. Ahogyan az *Ópium* című novellában ábrázolja közös határmezsgyénket: „Az arcunk a tükörben merev, idomtalan színfoltokban jelenik meg, amelyeknek nyilvánvalóan semmi köze hozzánk. Vonatok érkeznek a pályaházakban, az utcákon emberek, kocsik, lovak sietnek, mindez csodálatos, szenvedést okozó, de egyszersmind érthetetlen és furcsa, úgyhogy azt a meggyőződést kelti föl, hogy a dolgoknak ebben a formájában nincs semmi oka és célja. El kell tehát menekülni valahová, ahol azok egyszerűekké és könnyen megfejthetőkké válnak. A gyönyör eltünteti a körvonalakat és az értelmetlenségeket. Kihelyez bennünket a tér béklyóiból, és az idő zakatoló másodperc óráját megállítva, langyos hullámokon emel bennünket a lét magasságaiba. Pillanatokig időzni itt és remegni, hogy percek múlva végképp visszaessünk oda, ahonnan elindultunk – valóban nyomorúság. Pedig legtöbbször megelégszenek ezzel a néhány alamizsna pillanattal. Mit tehetnek. Nincs bátorságuk és erejük, hogy magukra vegyék a nagyszerű, az örökkévalóságba lendítő hosszú gyönyör kockázatát. Pedig a kockázat olcsó, nevetségesen kicsiny. Mert igaz: a gyilkos nappal, a kaján dörömbölő világosság tíz órái nehezen múlnak, de az este és az éjszaka tizennégy órájában a csodálatos, titokzatos és idő nélkül való öröklét egy darabját kapjuk.”

Az olvasás közben rám törő álomban egy régi ismerős vár dolgozószobámban, zsebre dugott kézzel álldogál a könyvszekrény előtt, és a köteteket tanulmányozza. Esti Kornél az, akivel régóta nem találkoztam, mert álmaink különböző tájakra repített minket, ám most keresztutunk egyik stációja azonos.

– Velem kell jönnöd – mondja Kornél –, elviszlek valakihez, akivel találkozásod sorsszerű és elkerülhetetlen.

Baljós hangulatú, kihalt, homályos kórházi folyosón haladunk gyors léptekkel, fejbiccentéssel köszönnek a kimerült testű nővéreknek. Kornél nem először jár itt, tudja jól, hogy melyik kórteremben fekszik az, akihez ennyire sürgősen igyekeznünk kell. Mielőtt kinyitja a kórterem ajtaját, arra kér:

– Ne mutass iránta részvétet, mert azt nem szíveli. A minap elzavart, mert észrevette a tekintetemen, mennyire sajnálom. Leírhatatlanul sokat szenvedett. Vértanú testén nincsen egyetlen fillérnyi helyecske sem, melyet föl ne tépett volna az oltótű. Tályogok keletkeztek rajta, és szíjjakkal kötötte át a lábát, hogy valahogy ván-szorogni tudjon. Így dolgozott évekig... Na menj, Otcsenás! Kedvel téged. Nekem rokonom. Veled rokonlélek...

A kórterem ajtaja nyikorogva nyílik ki. Mindössze egyetlen ágy van benne, középre tették, nem túl közel az ablakhoz. Odakint még sötétlik, de a madarak már rákezdték üdvözlégükre, derűsen csicseregnek.

– Szervusz, Otcsenás! – köszönt az ágyban fekvő vastag bajuszos, dús szemöldökű, gomb szemű fiatalember. Az ágy melletti asztalkán égő gyertya táncoló fénye lidérces fényt ad Brenner József beteg arcának. Odalépek, megfogom a kezét. Hideg, mint a korbát a téli temetőben.

– Mit tehetek érted, varázsló? – azért hívom így, mert novellái közül *A varázsló kertje* és *A varázsló halála* a legkedvesebb nekem.

– Beszélj hozzám, Otcsenás Péter! – kéri Brenner. – Mondjál nekem valamit, mielőtt meghalok. Te sokkal közelebb állsz Istenhez, mint én, holott mindjárt a színe elé kerülök. Félek Otcsenás! Meggyónni sem tudom a bűneimet, annyi van, el fog kárhozni a lelkem.

Küzdök hát érzéseimmel, különösképpen azal, hogy ne mutassak részvétet. Belátom Esti Kornél igazát. Semmi szükség arra, hogy barátunk még mélyebbre merüljön önmaga sajnálatában, ugyanakkor nem kaphat emberi felmentést azokra a borzalmas vétkekre, melyeket elkövetett környezete ellen.

Hírlapíró vagyok, nem pap. Mégis megfontoltan beszélek, száraz nyugalommal, hallgatok egy benső hangra.

– Mikor a kezed vétkezett, a kezed volt a bűnös. Ha a pillantásod vétkezett, a szemed volt a bűnös. Mikor a szomjúságod vétkezett, a szád volt a bűnös. Ha vágyaid hajszoltak vétkek sorára, a vágyaid voltak a bűnösök. A lelked azonban sohasem bűnös. Ne hozz ezért se felmentő, se elmarasztaló ítéletet önmagad, pláne mások fölé. Nem látod át a teljes igazságot, csak néhány felvonását ismered létednek. Bíz rá az igazságot Istenre, aki elrejtőzött a te lelkedben is. Ő tudja az igazságot, és orvosolni fog, nem büntetni. Jó kezekbe kerülsz, meglásd. Feltámadsz, varázsló!

Észre sem vettem, hogy időközben Esti Kornél belépett a kórterembe, kezét a vállamra téve jelez: – Menjünk! – kéri. – Hadd pihenjen.

Eleinte némán megyünk a folyosón, Kornél szólal meg elsőként: – A diagnózis: psychosis ex intoxicatiam morphinismus. Semmifajta kezelés nem segít rajta. Az öccsének még a temetési számlák láttán sem hitte el, hogy meghalt a felesége, akivel Jóska három revolvergolyóval végzett, majd nagy adag morfiomot vett be, felvágta ereit, hogy ő is meghaljon. Az öngyilkosság nem sikerült neki, egy szerb katonaorvos rögtön gynommosást végzett rajta, bekötözte sebeit, és ide szállították. Állandóan azt emlegeti, hogy öngyilkos lesz.

Tudom, mondanom kéne valami olyasfélét, hogy senkit sem lehet önmagától megvédeni, de nem akarom Esti szomorúságát fokozni.

Idegtépő érzés, hogy Brenner József sorsa nincs tovább, csak azt nem tudjuk még, hogy mit írnak be a halotti bizonyítványba, melyet nem-sokára kiállítanak a Szabadkai Önkormányzat Anyakönyvi Hivatalában.

„Özvegy Brenner József 1919. szeptember 11-én délután 6 órakor halt meg, 32 évesen. Foglalkozása: orvos. Lakcíme: Szabadka I kör 84. Házastársa: néhai Jónás Olga. Szülei: néhai Brenner József és néhai Decsy Etelka. Az elhalálozás helye: Szabadka tölgyfási erdő között. A halál oka: önmérgezés.”

A Csáth Géza néven ismertté vált novellista életművébe varázsolva alussza örök álmát, ha olvasóra lel, megérzi és feltámad.

Barkos Bea: Életfás kereszt